

גיליון מס' 70 - ניסן-אייר תש"ע, אפריל-מאי 2010

כיוון

כיוון אחד דעות שונות

התנ"ך

לשירות פלשתין

ספר תהילים

בפרשנות הנוצרית של ערבים פלשתינים

גרשון נראל

בחודש מרץ 2010 ערכה "המכללה למקרא" בבית לחם כנס בינלאומי בשם "המשיח במחסום (הצבאי): התיאולוגיה בשירות השלום והצדק" בחסות פלשתינים נוצרים שמטרתם להילחם בציונות. הדיקן האקדמי של המכללה יוחנא קטנשו (Yohanna Katanacho) הרצה על נושא מורכב שגם פורסם באינטרנט תחת שתי כותרות שונות.* את אחת מהכותרות ניתן לתרגם כך: "אחרית ימים של תקומה בדרך לוחמנית

המקרא באשר לתקומה הלאומית והטריטוריאלית של עם ישראל בארץ אבותיו.

פירושי קטנשו לפסוקי תהילים מוצגים כ"פתרון" למערכת היחסים הקשה בין הישראלים והפלשתינים, אך בעצם הם מבטלים את הבסיס הא-לוהי והנבואי לשיבת ציון. בעיני קטנשו, עבר זמנן של ההבטחות והבריתות הא-לוהיות "הישנות" לישראל (ethnocentric or Israel-centered approach), ובשם "תיאולוגיית הענוה ושפלות הרוח" הוא מתקיף את ישראל שפועלת, כלשונו, בדרך "התיאולוגיה המיליטנטית לבית דוד". לפיכך, לדעתו מתבטלת הסגוליות של ישראל כעם, והיהודים אינם זכאים מתוקף המקרא לשיקום ולתחייה לאומית (restorative eschatology) בארץ ההבטחה.

לאור "הקריאה המחודשת" של מזמורי תהילים, כגון פרקים א-ב, עב-עג, פט ובמיוחד פרק פו, טוען קטנשו שפרשנים רבים "מבולבלים" ושקועים ב"חוסר התמצאות" (disorientation) רוחנית מפני שהם עדיין רואים במזמורים את דוד איש הצבא, המלך הלוחמני וסמל הנתיב הצבאי במקום לראות שם את דוד "המשרת הצדיק" (righteous servant) ואת דרך הצדק והשלום. כך גם בימינו, גורס קטנשו, סובלים הן הפלשתינים והן הישראלים ממצב של חוסר התמצאות, "הם איבדו כיוון" לא רק מבחינה לאומית אלא גם מבחינה אישית. ועל כן הוא ממליץ לשני הצדדים היריבים להתפכח, לדחות מהר את שביל הלאומנות הלוחמנית המובילה למוות ולהעדיף במקומה את האוניברסליות הא-לוהית, את האקומניות המובילה לחיים.

אך יש לזכור כי באמצעות פרשנות זו המוצגת בתחכום ניסוחי רב מתאפשר לקטנשו לנצל את מזמורי תהילים בצורה מניפולטיבית ולתקוף את מדינת ישראל שמוזכרה לו את הדרך "הלוחמנית והכובשת" של דוד בן ישי. את השקפותיו הפרטיות מציג קטנשו על ידי שתילת מילים במסגרת פולמוסים עם בני פלוגתא אקדמאיים; כך הוא מביע את עמדותיו הפוליטיות דרך פרשנותו התיאולוגית "האוניקטיבית" כביכול. למשל, הוא כותב: "התיאולוגיה העממית המסורתית של ישראל מקדמת מדיניות כוחנית לשם השלטת מוסדותיה וערכיה בלי לאפשר לא-לוהים לעצב את דרכה". הוא אף מדגיש כי בקריאה "נכונה" של המזמורים צריך לראות את "ציון שהיא עיר הא-לוהים והאם של העמים כולם", דהיינו, שבעידן הברית החדשה ירושלים אוניברסלית ואיננה עוד העיר ההיסטורית המיוחדת השייכת לשושלת דוד ולעם ישראל.

בפרשנותו "החדשה" לתהילים, ובמיוחד סביב פרק פו שעליו חיבר עבודת דוקטור, חוזר קטנשו וכותב כי לא-לוהי הבריה יש ברית חסד עם כל אומות העולם ולא רק עם ישראל, שכן הא-ל מעוניין בכל הבריה ולא רק בעם אחד ("אתנוצנטריות" כלשונו). לשיטתו, במזמור פו "נבלמים תופי המלחמה נגד העמים בתוך חזון אוטופי של רב-תרבותיות של

בעיני קטנשו, עבר זמנן של ההבטחות והבריתות הא-לוהיות "הישנות" לישראל, ובשם "תיאולוגיית הענוה ושפלות הרוח" הוא מתקיף את ישראל שפועלת, כלשונו, בדרך "התיאולוגיה המיליטנטית לבית דוד". לפיכך, לדעתו מתבטלת הסגוליות של ישראל כעם, והיהודים אינם זכאים מתוקף המקרא לשיקום ולתחייה לאומית בארץ ההבטחה

מול אחרית ימים אוטופיים של אי-אלימות: קריאה פלשתינית נוצרית של ספר תהילים". משמעות הכותרת השנייה היא: "אחרית ימים סביב עם אחד (השב לארצו) או אחרית ימים של חזון למועד כשהאלוהים נמצא במרכז" (Ethnocentric or Utopian Theocentric Eschatology: A Palestinian Christian Reading of the Psalter).

שתי הכותרות המפותלות וגם ריבוי המילים ה"מפוצצות" לאורך כל המאמר משמשים מעין מסכה מחקרית-מדעית שמאחוריה מובאת תזה פלשתינית שאיננה חדשה. המסר המרכזי הוא שאחרית הימים "האמיתיים" אינם אלא אוטופיה חברתית, מצב אידיאלי של חלום שעתידי לבוא. הפירוש הפלשתיני לספר תהילים הוא שבמוקד אחרית הימים עומד רק הא-לוהים הרוחם והאוהב שמחבק את כל בני האדם עלי אדמות ולא עוד את העם היהודי ששב למוולדתו. כלומר, במרכז אחרית הימים האוטופיים אין יותר מקום להבטחות

בפרשנותו "החדשה" לתהילים, ובמיוחד סביב פרק פו שעליו חיבר עבודת דוקטור, חוזר קטנשו וכותב כי לא-לוהי הבריאה יש ברית חסד עם כל אומות העולם ולא רק עם ישראל, שכן הא-ל מעוניין בכל הבריאה ולא רק בעם אחד ("אתנוצנטריות" כלשונו). לשיטתו, במזמור פו "נבלמים תופי המלחמה נגד העמים בתוך חזון אוטופי של רב-תרבותיות של המקום הקדוש".

המקום הקדוש". אם כן, ציון לפי קטנשו אינה עוד המקום של דוד המלך ועירם של היהודים, אלא ציון בעידן הברית החדשה היא "צינור" שדרכו וממנו זוכים כל העמים לישועה ולהצלה. כך יוצא שהיהודים אינם עוד העם הנבחר ומוקד ההתרחשויות של אחרית ימים קרובים וקונקרטיים. בזאת מופקעת הייחודיות של עם ישראל שמסומלת בירושלים, ובוודאי שאין לישראל מקום ותפקיד של ממש בקץ העתים כפי שכתוב בנבואות המקרא. בפועל מוצגת כאן אנטייתה ידועה, אם כי מוסווית, נגד הציונות הנוצרית (Christian Zionism) של יידי ישראל האוונגליים (Evangelicals). מסקנתו הדמיונית של קטנשו היא שרק אם הפלשתינים והישראלים יאמצו לעצמם תפיסה תיאוצנטרית של אחרית הימים "שמעניקים חיים ושלום לכל בריאת האל" ויפסלו את "תיאולוגיית הלוחמה והמוות לבית דוד", אז לבסוף הם יהיו בעלי זכויות שוות ב"ארץ הקודש".

קטנשו ממציא "תיאולוגיה אוטופית של ציון" שמובנה בשבילו הוא "רב-תרבותיות ואי-לוחמה" (Utopian Zion theology that is multicultural and non-militant). בלב התיאולוגיה החדשה הזו, מסתבר, מחליף הא-ל הגלובלי, רב החסד והרחמים את א-לוהי אברהם, יצחק ויעקב. קטנשו אינו מתקשה לצטט מגוון פסוקי תהילים המדברים על האל החנון, האוהב ומעניק החיים לכול, וזאת כדי לבטל את "העליונות האתנוצנטרית קצרת הראות ששונאת זרים ואינה מכירה את טבעו של האל הבורא הרחום, הצודק ומקור החיים". פרשנות אנט-ישראלית זו מהווה גרסה פלשתינית של לימודי מרקיון (Marcion) מהמאה השנייה לספירה שהבדיל בין "אלוהי צבאות", שהוצג כ"אלוהי האלימות" של התנ"ך, לבין אלוהי החסד, הצדק והרחמים שקשור לישוע בברית החדשה. אך כידוע דעותיו של מרקיון נדחו כבר בתקופתו על ידי כלל המאמינים בישוע.

בפירושו למזמור פז קורא קטנשו לפלשתינים ולישראלים לחסל את האיבה שביניהם ולא את האויבים, וכך ייהפך האויב של כל צד לידיד "עם ירושה שוויונית במקום הקדוש". אולם בדבריו האוטופיים נמנע קטנשו מלהתמודד באופן מעשי ומהותי עם בעיית העימות התיאולוגי-טריטוריאלי בין ישראלים לפלשתינים. הוא פשוט מתעלם מכך שההיסטוריה ונבואות המקרא הם הקושאן (תעודת רישום מקרקעין) של עם ישראל על ארץ ישראל. הוא יוצר תיאוריה אוטופית חדשה של אחרית הימים המשוללים כל משמעות מילולית המעוגנת במקרא כולו. כדי להבין את מכלול גישת קטנשו חייבים לראותם בהקשר שבו הם נאמרים. הכנס בבית לחם הוא רק חוליה אחת בשרשרת ארוכה של פעולות שתכליתן לפגוע בישראל, וזאת באמצעות תיאולוגיה פלשתינית שמקעקעת את הלגיטימיות הרוחנית של ריבונות היהודים בארץ ישראל. בדיקה של השמות והעיסוקים של אנשי הסגל במ כללת בית לחם מדברת בעד עצמה גם מחוץ לשטחי הרשות הפלשתינית, כגון בגליל ובחוגי היהודים חסידי ישוע. לסיכום, יש לזכור כי פסוקי המקרא כולם, ולא רק ספר תהילים, חשופים לפרשנויות מעוותות וצדקניות כחומר ביד היוצר, ואפילו השטן כידוע עושה שימוש בפסוקים אלה להשגת מטרתו (מתי ד, א-יא). □

את הרצאה של קטנשו אפשר למצוא ב- www.christatthecheckpoint.com